

# Tuwak serdar

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar  
написано kitapcy | 21 январа, 2025  
Tuwak serdar

## TUWAK SERDAR

Tuwak serdar ärsarylaryň Çatrak ilinden döräp, ata çykan adam bolupdyr. Meniň dünýä inen ýyllarymda (1929) ol Amyderýanyň iki boýunda-da yzyna atlylaryny tirkäp, soňam sowet häkimiýetiniň adamlary bilen atyşyp-çapysyp ýörüpdir. Köplenjem derýanyň gaýra ýüzünde ~ Gyzylgumda gezipdir. Türkmen obalarynyň adamlaryna azar bermändir.

Diýişlerine görä, ol guşuň gözünden urýan mergen bolupdyr.

"Tuwagyň köprüsi", "Tuwak gurynyň ýeri" diýen düşüňjeler il içinde ýörgünlidi. Gaty belent bolmadyk adaty howlusy soňky ýyllara çenli bardy.

Ot atlylaryndan aýrylyp gaýdyp, kämahal-kämahal öýünde, çagalarynyň arasynda-da bolupdyr. Bu bolsa obanyň "arhiaktiwleriniň", ýerli häkimiýetleriniň gonjuna gor guýupdyr.

Tuwak serdary ele salmak meselesi bilen Kerki okrugynyň ýolbaşçylary içgin gyzyklanypdyrlar. Günlerde bir gün uzak Kerkiden on-on baş sany milisionerden düzülen atly otrýad Tuwak serdary tutmaga gelipdir. Serdaryň mydama gözi ýeňsesinde bolany üçin, olary garşylamaga taýynlyk görüpdir. Milisionerleriň hyýaly ony ýeke mahaly güpbasdy etmek ekeni. Gelenler howlynyň önünde atlarynyň başyny çekip, derwezäni kakyp başlapdyrlar. Tuwak serdar olary derwezäniň ýokarsyndaky gözara deşiklerden mazaly synlap duran ekeni. Aşak düşüp, derwezäniň bilini çala açypdyr. Ýaşkiçi hökmünde olara salam beripdir. Gelenleriň baştutany gaty haýbatly gürläpdir. Tuwak serdary sorapdyr. Bir gowy ýeri, gelenler Tuwagy ön görmändikleri üçin, ony tanamandyrlar. "Agam-ä häzir ýok, öz-ä gelmeli" diýip, gümürtik jogap beripdir. "Sen kim borsuň?" diýip, ýaňky sorasa: "Agalar, men Tuwak serdaryň hyzmatkäri.

Atdan düşüň, çay içiň!" diýipdir.

Tuwak serdar gurşunly kenek ýaly, müçesi kiçeňje, sakgal-sarmyksyz, köseleş adam bolupdyr. Egninde-de dyzyna düşüp duran uzyn biýz köýnegi, aýagynda-da gowaldaň köwşi bar ekeni. Edil ýetginjek oglana çalym edip durşundan onuň gerekli adamdygyny tutmaga gelenler gümanam etmändirler. Aýdyşlaryna görä, ýörän wagty egindäki başatarynyň gundagy ýere degýän ekeni.

Atlylar howa girip, atdan düşüpdirler. Myhman jaýa dolupdyrlar. Başatarlaryny diwardaky hatara syhçalardan asyp, Hezret Alyny tutmaga gelen ýaly hondanbärsi bolşup, saçak başynda tirsek urupdyrlar. Öňlerine çay alan milisionerleriň baştutany çayyny gyssagly içip, "hyzmatkäri" gyssapdyr. Oňa agasyny tapmagy buýrup ugrapdyr.

Tuwak serdar ojak başynda çommalyp oturyşyna: "Agalar, gowusy, serdara azar bermäň, gaýdyň! Onuň size ýamanlygy ýok!" diýipdir. Tirsekläp ýatysyna hálki gamçysyny ädigine çalaja şarpyldadyp uran bolup: "Gepiňi köpeltme! Derrew tapyp gel Tuwak serdary!" diýip, sesini gataldypdyr. Tuwak serdar bolsa sowukganlylyk bilen ýene-de: "Degmäň şoňa!" diýip, ýalbaran kişi bolupdyr. Soňam bolmajagyna gözi ýetip, ol ýerinden böküp turupdyr-da, çermegine gyssyrylgý iki sany sapaňçany oturanlara çenäpdir. "Öz sylagyny bilmez diýerler sizlere! Ana, men şol Tuwak serdar diýýänleri! Gymyl-l edeniňiziň paýy ýeke ok. Meni alyp bilseňiz halalyňyz". Soňam haýbatly baştutany ýerinden turzup, diwardan asylygy ýaraglaryň çakmagyny sogrup, biriniň etegine oklamagy buýrupdyr. Oňa-da etegindäkileri jaýyň burçuna dökdüripdir.

Kelte ýaraglaryň deminden sypyp bilmejeklerine gözleri ýetik milisionerleriň ruhlary öçüpdür. Sapaňçalaryny çenäp durşuna Tuwak serdar: "Yzyňyzy ýel basmanka göteriliň! At-ýaraglaryňyzy alyň! Ikilenç öwrülip geliji bolmaň, geldigiňiz menden eýgilige garaşmaň!" diýip, kowup goýberipdir. At-ýaragyny alyp, aman sypanyna begenen milisionerler sesýetim ýere baryp, atyň başyny çekipdirler. "Beýdip barsak, biziň ýüzümüzden sypamazlar" diýip, maslahat gurupdyrlar. Olar tüpeňleriniň çakmagyny sorapdyrlar. Serdara gaýdyp azar

bermejeklerini wada beripdirler. Derwezäniň depesindäki gözaradan olary synlap ýatan Tuwak serdarrazy bolupdyr. Iberilen milisioner başatarlaryň bar çakmagyny äkidipdir. Gelenler üýşüp duruşlaryna ähdini bozupdyrlar-da, suw ýaly başatarlaryny önlerine kese basyp, ýene howla tarap gaýdypdyrlar. Tuwak serdar olaryň boluşlaryny synlap ýatysyna sesýetim ýere gelenlere: Agalar, aýak çekiň, päliňizi bozmaň! Yzyňyza gaýdyň!" diýip gygyrypdyr. Kim eşiden, kim diňlän? Sabyr käsesi dolan serdar: "Onda gep şu bolsun, men size özümi aldyrman! Ana, belläň, bir atyňyzyň ~ al sakaryň aýagyndan atjak!" diýipdir-de, mäsäni gysypdyr welin, şo bada-da al sakar at güpürdäp gaýdypdyr. Muny gören atlylar yzyna öwrülme bilen bolupdyrlar.

Şondan kän wagt geçmänkä-de Tuwak serdar derýa gaýrasyna geçip, atlylary bilen birigipdir. Soň bir gezekki özlerini yzarlap ýören gyzy otrýad bilen uly söweş gurupdyr. Tuwak serdar oky tükenýänçä (100 sany oky bar ekeni) atyşypdyr. Oky gutaransoň, tüpeňi beýläk oklapdyr-da, mauzere ýapyşypdyr. Gyzy otradyň esgerlerine: "Geliberiň!" diýip gygyrypdyr. Görnenine ok atypdyr. Günortana çenli ýanyna goýbermän saklapdyr. "Zöhre-Tahyra" gygyryp ýatypdyr. Ölen ýeri Bilal babada (Amyderýanyň gaýra ýüzündäki gyryň, öwlüýäniň ady).

Ýagmyr PIRGULYÝEW.

Taryhy şahslar